

MAŁOPOLSKA

regiony
regionalizmy
małe ojczyzny

MAŁOPOLSKA

XVI

regiony
regionalizmy
małe ojczyzny

Kraków 2014

Redakcja:

Zdzisław Noga (redaktor naczelny),
ks. Władysław Pilarczyk (zastępca redaktora naczelnego),
Waldemar Bukowski, Sylwester Dziki, Iwona Górny, Renata Hołda,
Wojciech Kowalewski, Ewa Skrobiszewska (sekretarz redakcji), Mateusz Wyżga

Rada redakcyjna:

Edward Chudziński, Jan Flaszka, Ryszard Kantor, Feliks Kiryk (przewodniczący),
Bogusław Krasnowolski, Maciej Mączyński, Barbara Miszczyk, Tadeusz Skoczek,
Anna Wiśniewska, Jerzy Woźniakiewicz, Wiesław A. Wójcik, Franciszek Ziejka

Współpraca:

Polskie Towarzystwo Historyczne

Adres redakcji:

31-124 Kraków, ul. Rajska 1, p. 38
tel. 12 375 22 34, fax 12 375 22 03
e-mail: redakcja@malopolska.org; www.malopolska.org.pl

Wydawca:

Małopolski Związek Regionalnych Towarzystw Kultury,
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie

Patronat honorowy:

Marek Sowa – Marszałek Województwa Małopolskiego

Małopolska

Copyright by Małopolski Związek Regionalnych Towarzystw Kultury,
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie, 2014

Opracowanie redakcyjne: Iwona Górny, Ewa Skrobiszewska, Mateusz Wyżga

Tłumaczenia: Elżbieta Świerż

Korekta: Iwona Górny, Joanna Grzeszczuk

Projekt okładki: Beata Ozga

Projekt typograficzny: Agnieszka Rajda

Skład komputerowy: Maria Jakubowska

Na okładce: Fragment sklepienia prezbiterium w przyszkowskim kościele,
fot. Jan Leśniak

Druk i oprawa: Drukarnia Beltrani, 31-982 Kraków, ul. Śliwkowa 1, tel. 503 165 120

PL ISSN 1641-1102

OD REDAKTORA

Profesor Feliks Kiryk, znany mediewista, historyk miast, wydawca źródeł, a także inicjator, redaktor i współautor monografii ponad czterdziestu miast Małopolski i innych ziem Królestwa Polskiego, obchodził w ubiegłym roku osiemdziesiątą rocznicę urodzin i ponad pięćdziesiąt lat pracy naukowej. Jest to szczególna okazja, by niniejszy tom rocznika dedykować Profesorowi. Jego droga naukowa i organizacyjna była wiele razy szczegółowo przedstawiana drukiem, także w „Małopolsce”¹. Mimo to warto raz jeszcze przypomnieć ważniejsze fakty z życia oraz działalności naukowej² i organizacyjnej Profesora.

Feliks Kiryk urodził się w 1933 roku w Bukowsku na ziemi sanockiej, w rodzinie chłopskiej. Tam przeżył koszmar wojny i walk z bandami ukraińskimi. Po spaleniu rodzinnej wsi losy dziejowe rzuciły go w 1946 roku na Pomorze Zachodnie, gdzie spędził lata dzieciństwa i wczesnej młodości. Powrócił do południowej Polski na studia do Krakowa i tu w Wyższej Szkole Pedagogicznej uzyskał w 1956 roku magisterium, a następnie podjął pracę naukową i dydaktyczną³. Od początku drogi zawodowej pozostaje związany z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Krakowie, która przekształciła się za Jego kadencji rektorskiej w Akademię Pedagogiczną, a następnie w Uniwersytet Pedagogiczny. W 1961 roku uzyskał stopień

¹ Franciszek Leśniak poświęcił Mu obszerny szkic: *Feliks Kiryk – historyk małych i wielkich ojczyzn*, „Małopolska”, R. 6: 2004, s. 13–30.

² Bibliografię prac prof. Feliksa Kiryka zestawiał Andrzej Jureczko: *Bibliografia prac Profesora Feliksa Kiryka* [za lata 1957–1992, w:] *Ojczyzna bliższa i dalsza. Studia historyczne ofiarowane Feliksowi Kirykowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, pod red. J. Chrobaczyńskiego, A. Jureczki i M. Śliwy, Kraków 1993, s. 7–22; a także: *Bibliografia prac Profesora Feliksa Kiryka za lata 1993–2003* [w:] *Księga Jubileuszowa Profesora Feliksa Kiryka*, pod red. A. Jureczki, F. Leśniaka i Z. Nogi, Kraków 2004, s. 11–18 (*Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historica*, 3). Przedstawione tu informacje o Profesorze opublikowałem już w tekście *Feliksa Kiryka studia nad miastami* [w:] F. K i r y k, *Miasta małopolskie w średniowieczu i czasach nowożytnych*, Kraków 2013, s. IX–XVI.

³ Wspomnienia Profesora z tamtych lat zawiera szkic: F. K i r y k, *Nie o wszystkim, co pozostało w pamięci* [w:] *Uczelnia w mojej pamięci. Kartki z dziejów Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*, zebrał T. Budrewicz, Kraków 2011, s. 83–121.

doktora na podstawie rozprawy *Jakub z Dębna na tle wewnętrznej i zagranicznej polityki Kazimierza Jagiellończyka*, w której wykorzystał odkryte w archiwum w Bardiowie listy tego wybitnego polityka XV wieku. Jego promotorem był profesor Józef Garbacz, ale Feliks Kiryk już wówczas związał się również z innymi krakowskimi mediewistami, przy czym najbliższym współpracował z Karolem Buczkim, kierownikiem Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski w Średniowieczu Instytutu Historii PAN. Pod jego wpływem rozpoczął badania historyczno-osadnicze a ich efektem była habilitacja w 1974 roku (*Rozwój urbanizacji Małopolski w XIII–XVI wieku*). W 1981 roku uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a następnie w 1989 został profesorem zwyczajnym. Najlepszym świadectwem Jego działalności dydaktycznej jest wypromowanie czternastu doktorów i doprowadzenie dziesięciu z nich do habilitacji. W trakcie kariery zawodowej Profesor pełnił liczne funkcje administracyjne w macierzystej Uczelni. Był wicedyrektorem i dyrektorem Instytutu Historii, prorektorem, wreszcie rektorem przez dwie kadencje (1993–1999). Nie ograniczał Profesor swojej aktywności organizacyjnej do struktur uczelnianych. Od początku drogi naukowej działał aktywnie w Polskim Towarzystwie Historycznym. Był wiceprezesem Zarządu Głównego, współorganizatorem XVII Powszechnego Zjazdu Historyków w Krakowie w 2004 roku, a dziś jest członkiem honorowym. Znanie są Jego zasługi w tworzeniu stacji naukowych Polskiego Towarzystwa Historycznego w Przemyśle i Nowym Sączu oraz wieloletnia opieka nad nimi. Od 1992 roku pozostaje redaktorem „Rocznika Sądeckiego”, jednego z najlepszych czasopism regionalnych w Polsce⁴, zorientowanego na dzieje i dziedzictwo kulturowe Sądecczyzny. Mimo przykrych wspomnień z dzieciństwa nawiązał w latach osiemdziesiątych XX wieku kontakty naukowe z historykami ukraińskimi i zorganizował wspólnie szereg przedsięwzięć naukowych. Wyrazem uznania za tę Jego działalność był przyznany mu doktorat honorowy Uniwersytetu Lwowskiego (1998) i profesura honorowa Uniwersytetu w Kamieńcu Podolskim (2001), a także doktorat *honoris causa* Uniwersytetu Rzeszowskiego (2007).

Profesor jest uznanym mediewistą. Ma w swoim dorobku prace z zakresu dyplomacji średniowiecznej, biografistyki (kilkadziesiąt biogramów w Polskim Słowniku Biograficznym) i historii gospodarczej. Ale najważniejszym nurtem w jego działalności pozostaje historia miast i dzieje lokalne⁵. Jest pionierem w dziedzinie nowoczesnych badań regionalnych w Małopolsce. Historiografia „miejska” rozwinęła się w Polsce później niż w lepiej rozwiniętych krajach sąsiednich. Profesor Feliks Kiryk podjął

⁴ F. K i r y k, *Refleksje redaktora „Rocznika Sądeckiego”* [w:] *Prasa sądecka od zarania do dziś. 1891–2011*, pod red. B. Farena we współpr. z A. Ogonowską, Kraków 2012.

⁵ F. L e ś n i a k, *Feliks Kiryk – historyk małych i wielkich ojczyzn*, „Małopolska”. R. 6: 2004, s. 13–30.

Profesor dr hab. Feliks Kiryk

dzieło nadrobienia wieloletnich zaległości. Dzięki talentom organizacyjnym i urokowi osobistemu skupił wokół siebie wielu badaczy i zredagował niemal pół setki monografii ośrodków miejskich Małopolski. Dzięki monografiom miast wiele środowisk lokalnych uzyskało wgląd we własną przeszłość, odkryło własną „małą ojczyznę”, a nauka otrzymała materiał do dalszych badań. Pełnił rolę „ambasadora” nauki polskiej w społecznościach lokalnych.

Pierwszą pracę z historii lokalnej poświęcił Feliks Kiryk rodzinnej wsi Bukowsko (dawniej miasteczko)⁶. Następnie przez kilka lat publikował teksty popularno-naukowe poświęcone przedrozbiorowej przeszłości powiatów myślenickiego, proszowskiego, gorlickiego, sanockiego i nowotarskiego⁷. Warto tu podkreślić, że opracowania te, chociaż zaplanowane schematycznie, miały często charakter pionierski i dostarczały ich miłośnikom podstawowych, nieznanych wcześniej informacji o dziejach lokalnych. Można się domyślać, że pozostał Mu po nich pewien niedosyt, skoro po latach, już jako doświadczony uczony, powrócił do dziejów tych miast i przygotował ich solidne monografie zespołowe⁸.

Pierwsze studia nad miastami prowadził „na prośbę” promotora swojego doktoratu Józefa Garbacika i przygotował do redagowanej przezeń monografii Jasła tekst poświęcony kontaktom tego miasta ze Słowacją⁹. Wybór tego tematu wynikał z prowadzonych w archiwach słowackich studiów nad osobą Jakuba z Dębna i odkryciem w Bardiowie nieznanych dotąd materiałów źródłowych do stosunków handlowych z Polską. Po uzyskaniu stopnia doktora Feliks Kiryk zajmował się nadal mediewistyką, pisał liczne biografie

⁶ F. K i r y k, *Zarys dziejów Bukowska do roku 1795*, „Rocznik Sanocki”, T. 1: 1963, s. 135–150. Swój „dług naukowy” wobec rodzinnej miejscowości spłacił w pełni, publikując kilka lat później *Zarys dziejów Bukowska w latach 1795–1914* („Rocznik Sanocki”, T. 2: 1967, s. 95–115). Lokalna społeczność i władze doceniły zasługi Profesora, nadając mu w 2011 roku zaszczytny tytuł Obywatela Honorowego Bukowska. Wyprzedzając porządek chronologiczny dodam od razu, że po latach opracował także historię podkrakowskiej wsi Rudawa, która w dojrzałym wieku stała się jego „małą ojczyzną” – *Rudawa. Z dziejów wsi podkrakowskiej (do 1945 r.)*, pod red. F. Kiryka, Kraków 1983.

⁷ F. K i r y k, *Zarys dziejów powiatu myślenickiego w okresie Polski przedrozbiorowej* [w:] *Ziemia myślenicka*, Kraków 1964, s. 9–40; tenże, *Zarys dziejów powiatu proszowskiego* [w:] *Ziemia proszowska*, Kraków 1964, s. 36–90; tenże, *Zarys dziejów powiatu gorlickiego do r. 1945* [w:] *Ziemia gorlicka*, Kraków 1965, s. 21–48; tenże, *Zarys dziejów powiatu sanockiego do r. 1945* [w:] *Ziemia sanocka*, Kraków 1966, s. 16–59; tenże, *Zarys dziejów ziem powiatu nowotarskiego w okresie przedrozbiorowym (do r. 1770)* [w:] *Ziemia nowotarska i Zakopane*, Kraków 1966, s. 15–30.

⁸ *Proszowice. Zarys dziejów do 1939 roku*, pod red. F. Kiryka, Kraków 2000; *Sanok. Dzieje miasta*, pod red. F. Kiryka, Kraków 1995; *U podnóża Górców. Wczoraj i dzisiaj wsi podhalańskich gminy Nowy Targ*, pod red. F. Kiryka i B. Górza, Nowy Targ 1999.

⁹ F. K i r y k, *Stosunki handlowe Jasła i miast okolicznych z miastami słowackimi w XV w.* [w:] *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, pod red. J. Garbacika, Kraków 1964, s. 143–162.

do Polskiego Słownika Biograficznego. Zachęcany przez Karola Buczka, rozwijał jednocześnie studia nad miastami, aż ta problematyka stała się głównym nurtem Jego twórczości. W 1968 roku opublikował wyniki badań nad urbanizacją ziemi bieckiej¹⁰. Ten okres działalności naukowej Profesora był naznaczony licznymi kwerendami do przygotowywanej rozprawy habilitacyjnej, poświęconej urbanizacji Małopolski w średniowieczu. Solidna i pionierska praca *Rozwój urbanizacji Małopolski w XIII–XVI wieku*, która stała się podstawą habilitacji nie została opublikowana w całości w formie książkowej. Przyjaciele, uczniowie Profesora i zainteresowani korzystali z niej jednak systematycznie. Oprawiona własnym sumptem w słynne, solidne płócienne okładki i skreślona śrubami zawierała skarbnicę nieznanych wiadomości o dziejach poszczególnych miast małopolskich, pracowicie wydobytych z licznych archiwów. Dopiero po latach Profesor opublikował jej fragmenty w oddzielnych pozycjach książkowych¹¹. Jednocześnie z rozprawą habilitacyjną przygotował monumentalną i oryginalnie oprawioną w metal książkę poświęconą krakowskiemu rzemiosłu metalowemu¹².

Opublikowana w 1974 roku monografia Dąbrowy Tarnowskiej¹³ otwiera serię kilkudziesięciu opracowań historii poszczególnych miast Małopolski pod Jego redakcją. Po ukończeniu tego dzieła zajmował się przez kilka lat historią Bochni. Poddał analizie unikatowy zespół akt tego miasta z XV–XVII wieku, przez nikogo dotąd niewykorzystany w całości i opracował wraz z zespołem autorów dzieje miasta, ale gotowa praca czekała przez kilka lat na druk¹⁴. W kolejnych latach ukazały się zredagowane przez Profesora monumentalne opracowania dziejów Olkusza¹⁵, Tarnowa¹⁶, Mielca¹⁷, Rymanowa¹⁸, Ropczyc¹⁹, Nowego Sącza²⁰, miast księstwa

¹⁰ Tenże, *Z dziejów miast zachodniej części ziemi bieckiej [w:] Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, pod red. R. Reinfussa, Kraków 1968, s. 93–154.

¹¹ Tenże, *Rozwój urbanizacji Małopolski. Województwo krakowskie (powiaty południowe)*, Kraków 1985; tenże, *Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII–XVI w.*, Kielce 1994.

¹² Tenże, *Cechowe rzemiosło metalowe. Zarys dziejów do 1939 r.*, Kraków 1972.

¹³ *Dąbrowa Tarnowska. Zarys dziejów miasta i powiatu*, pod red. F. Kiryka i Z. Ruty, Warszawa–Kraków 1974.

¹⁴ *Bochnia. Dzieje miasta i regionu*, pod red. F. Kiryka i Z. Ruty, Kraków 1980.

¹⁵ *Dzieje Olkusza i regionu olkuskiego*. T. 1–2, pod red. F. Kiryka i R. Kołodziejczyka, Kraków 1978.

¹⁶ *Tarnów. Dzieje miasta i regionu*. T. 1–3, pod red. F. Kiryka i Z. Ruty, Tarnów, Rzeszów 1981–1987.

¹⁷ *Mielec. Dzieje miasta i regionu*. T. 1–3, Mielec 1984–1994.

¹⁸ *Rymanów. Dzieje miasta i Zdroju*, pod red. F. Kiryka, Rzeszów 1985.

¹⁹ *Ropczyce. Zarys dziejów*, pod red. W. Bonusiaka i F. Kiryka, Rzeszów 1991.

²⁰ *Dzieje miasta Nowego Sącza*. T. 1, pod red. F. Kiryka; T. 2, pod red. F. Kiryka i S. Płazy, Warszawa–Kraków 1992–1993.

siewierskiego²¹, Rzeszowa²², Trzebini²³, Dębicy²⁴, Kłobucka²⁵, Starego Sącza²⁶, Suchej Beskidzkiej²⁷, Limanowej²⁸, Sławkowa²⁹, Częstochowy³⁰, Przemyśla³¹, Tarnobrzega³², Brzeska³³, Ożarowa³⁴. Warto podkreślić, że w niemal wszystkich opracowaniach monograficznych Profesor był nie tylko redaktorem, ale autorem znacznych ich części. Zajmował się głównie problemem lokacji miasta i jego średniowieczną historią, ale „uzupełniał” książkę w razie potrzeby, gdy nie udało się pozyskać autora lub umówiony autor nie wywiązywał się z podjętych zobowiązań. Wspomniane monografie miast cechują się pewnym schematyzmem, co ułatwia wykorzystanie ich w badaniach porównawczych. Cezury chronologiczne są przejęte z historii Polski. Zazwyczaj pierwszy tekst dotyczy środowiska przyrodniczego. Po nim następuje omówienie przeszłości archeologicznej miasta i okolicy, które nazywa się dzisiaj zwykle mało precyzyjnie „regionem”. Szczególną wagę przypisuje się lokacji miasta na prawie niemieckim. W kolejnych partiach narracji są podejmowane kwestie ustroju gminy miejskiej i życia gospodarczego, w tym wytwórczości rzemieślniczej i handlu. Miasto „zaludnia się” wydobytymi z zapomnienia mieszczanami. Wiele miejsca zajmuje omówienie działalności Kościoła, w tym szkolnictwa i opieki nad ubogimi. Osobny tekst dotyczy przestrzeni miejskiej, urbanistyki i dziejów sztuki. Jest rzeczą oczywistą, że poziom owych monografii jest zróżnicowany, zależny od podstawy źródłowej i formacji intelektualnej autorów poszczególnych części. Profesor współpracował przy wspomnianych monografiach z ponad setką autorów. Pozyskiwał do współpracy historyków, historyków sztuki, urbanistów, archeologów, językoznawców i geografów. Włączał do zespołów autorskich lokalnych miłośników przeszłości, którzy realizując swoje ambicje wypełniali pustynię naukową

²¹ Siewierz, Czeladź, Koziegłowy. *Studia i materiały z dziejów Siewierza i księstwa siewierskiego*, pod red. F. Kiryka, Katowice 1994.

²² *Dzieje Rzeszowa*. T. 1–3, pod red. F. Kiryka, Rzeszów 1994–2001.

²³ Trzebinia. *Zarys dziejów miasta i regionu*, pod red. F. Kiryka, Kraków 1994.

²⁴ Dębica. *Zarys dziejów miasta i regionu*, pod red. J. Buszki i F. Kiryka, Kraków 1995.

²⁵ Kłobuck. *Dzieje miasta i gminy (do roku 1939)*, pod red. F. Kiryka, Kraków 1998.

²⁶ *Historia Starego Sącza*. T. 2: 1939–1980, pod red. F. Kiryka, Kraków 1995.

²⁷ Sucha Beskidzka, pod red. J. Hampla i F. Kiryka, Kraków 1998.

²⁸ Limanowa. *Dzieje miasta*. T. 1, pod red. F. Kiryka, Kraków 1999.

²⁹ *Dzieje Sławkowa*, pod red. F. Kiryka, Kraków 2001.

³⁰ Częstochowa. *Dzieje miasta i Klasztoru Jasnogórskiego*. T. 1, pod red. F. Kiryka, Częstochowa 2002.

³¹ *Dzieje Przemyśla*. T. 1–2, pod red. F. Kiryka, Przemyśl 2003–2004.

³² Tarnobrzeg. *Dzieje miasta 1593–1939*, pod red. F. Kiryka, Tarnobrzeg 2006.

³³ Brzesko. *Dzieje miasta i regionu*, pod red. F. Kiryka i J. Lacha, Brzesko 2006.

³⁴ Ożarów. *Dzieje miasta i gminy*, pod red. F. Kiryka, Kraków 2009.

na prowincji. Opracowania monograficzne miast małopolskich uzupełniają natomiast lukę w historiografii i nadrabiają wieloletnie zapóźnienia. Dość powiedzieć, że podobne monografie miast niemieckich powstały wiek wcześniej. Stanowią podstawę do badań nad szerszą problematyką miejską³⁵.

Osobne miejsce w twórczości Profesora zajmują dzieje miast na Rusi Czerwonej i na Podolu. Od lat osiemdziesiątych XX wieku prowadził regularne kwerendy w archiwum lwowskim i rozwinął nie zawsze łatwą współpracę z historykami ukraińskimi. Był jednym z inicjatorów krakowsko-lwowskich konferencji naukowych, w ramach których wygłosił, a następnie opublikował szereg interesujących tekstów³⁶. Od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku Profesor prowadził systematyczne studia nad przeszłością Kamieńca Podolskiego i zorganizował zespół badawczy, który pod jego redakcją przygotował monografię miasta³⁷. Opublikował ponadto szereg studiów szczegółowych³⁸.

Wielkim zainteresowaniem badawczym, a i sentymentem Profesor obdarza Sandomierz. Od czasu zorganizowania w 1980 roku konferencji poświęconej Janowi Długoszowi³⁹ opublikował szereg artykułów poświęconych historii tego miasta na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych⁴⁰.

³⁵ J. Wyrozumski, *O potrzebie badań nad historią miast w Polsce* [w:] *Księga Jubileuszowa Profesora...*, s. 127–131.

³⁶ F. Kiryk, *Związki Lwowa z Krakowem w późnym średniowieczu* [w:] *Lwów. Miasto, społeczeństwo, kultura. Studia z dziejów Lwowa*. T. 2, pod red. H.W. Żalińskiego i K. Karolczaka, Kraków 1998, s. 9–39.

³⁷ *Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu*. T. 1–2, pod red. F. Kiryka, Kraków 2000–2005.

³⁸ F. Kiryk, *Księga przyjęć do prawa miejskiego w Kamieńcu Podolskim z lat 1723–1736 oraz 1740–1742* [w:] *Kraków – Małopolska w Europie Środką. Studia ku czci Profesora Jana M. Małeckiego w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, pod red. K. Brońskiego, J. Purchli, J. Szpaka, Kraków 1996, s. 127–136; tenże, *Das Handwerk in Kamieniec Podolski um die Wende des 15. U. 16. Jh.*, „*Studia Hiastoriae Oeconomicae*”, T. 23: 1998, s. 99–108; tenże, *Miasto trzech nacji. Ze studiów nad późnośredniowiecznym Kamieńcem Podolskim*, „*Roczniki Humanistyczne Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*”, T. 48: 2000, z. 2; *Cursus mille annorum. Prace ofiarowane Profesorowi Eugeniuszowi Wiśniowskiemu*, Lublin 2000, s. 205–211; F. Kiryk, *Konwent karmelitów bosych w Kamieńcu Podolskim w okresie kasacji*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*”, T. 80: 2003, s. 57–63; tenże, *Z dziejów Żydów kamienieckich*, „*Studia Judaica*”, 2003, nr 2, s. 31–29; tenże, *Ludność polska w dekanacie kamienieckim w XIX stuleciu* [w:] *Polacy na Podolu*, pod red. H. Strońskiego, Kijów 2004, s. 95–102 (*Pamiętnik Kijowski*; 7).

³⁹ *Jan Długosz w pięćsetną rocznicę śmierci. Materiały z sesji* (Sandomierz 24–25 V 1980), Olsztyn 1983.

⁴⁰ F. Kiryk, *Lekarze i aptekarze sandomierscy z przełomu XVI i XVII stulecia*, Sandomierz 1987; tenże, *Rynek sandomierski w XVI–XVII w., jego formy i funkcje*, „*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*”, R. 41: 1993, z. 2, s. 243–247; tenże, *Z dziejów szkolnictwa sandomierskiego w XV wieku* [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*, T. 6,

W 1993 roku zredagował jedną z części monografii tego miasta⁴¹. Po wielu latach we współpracy z Kapitułą Sandomierską zorganizował dwie konferencje poświęcone Zbigniewowi Oleśnickiemu i Mikołajowi Trąbie, wybitnym ludziom Kościoła związanym z Sandomierzem⁴². Ostatnie lata poświęcił opracowaniu nieznanych szerzej, nieuporządkowanych i trudno dostępnych, a bogatych zbiorów sandomierskiego Archiwum Kapitulnego⁴³. Jego zasługi naukowe i organizacyjne zostały docenione przez władze miasta Sandomierza, które w 2005 roku nadały Mu tytuł Obywatela Honorowego.

Podsumowując osiągnięcia Profesora Felika Kiryka w badaniach nad miastami warto zwrócić uwagę, że zajmował się dotąd historią ponad 300 ośrodków miejskich. Wprowadził do literatury przedmiotu wiele nieznanych, wydobytych pracowicie ze źródeł informacji, które umożliwiają badania szersze. Wreszcie podkreślić warto, że Profesor Feliks Kiryk przewodniczy Radzie Redakcyjnej naszego czasopisma od początku jego istnienia. Dzięki Jego autorytetowi, doświadczeniu naukowemu, edytorstwu i organizacyjnemu „Małopolska” niewątpliwie wiele zyskała w warstwie merytorycznej, ale również zdobyła zaufanych i wiernych Czytelników.

pod red. S. K. Kuczyńskiego, Warszawa 1994, s. 197–205; tenże, *Sandomierski ośrodek złotniczy z przełomu XVI i XVII stulecia* [w:] *Patentia et tempus. Księga jubileuszowa dedykowana doktorowi Marianowi Korneckiemu*, pod red. O. Dyby, S. Kołodziejckiego, R. Marcinka, Kraków 1999, s. 95–99; tenże, *Muratorzy sandomierscy przełomu XVI i XVII w.* [w:] *Spółeczności małopolskie w regionie świętokrzyskim (XIX–XX w.)*. Pamięci Stanisława Marcinkowskiego w dziesiątą rocznicę śmierci, pod red. S. Kołodziejczyka, M.B. Markowskiego, Kielce 1999, s. 39–48; tenże, *Sandomierzanie na szlakach handlowych w XIV i XV w., Aetas moderna. Studia ofiarowane Profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 2000, s. 57–68; tenże, *Kościół i parafia Św. Pawła w Sandomierzu w okresie staropolskim* [w:] *Dzieje parafii i kościoła pw. Nawrócenia Świętego Pawła Apostoła w Sandomierzu*, Sandomierz 2004, s. 41–62; tenże, *Sandomierz miasto Mikołaja Gomółki* [w:] *Mikołaj Gomółka. Epoka i dzieło: materiały z konferencji naukowej Sandomierz 8–9 października 2008 r.*, pod red. T. Giergiela, Sandomierz 2009, s. 9–20; tenże, *Przyczynek do dziejów przebudowy kolegiaty sandomierskiej w XVII i XVIII wieku* [w:] *Historia vita memoriae. Prace dedykowane księdzu Profesorowi Stanisławowi Ludwikowi Piechowi*, pod red. ks. J. Bednarczyka, Kraków 2009, s. 135–145.

⁴¹ *Dzieje Sandomierza. T. 2: XVI–XVIII w.*, cz. 1–3, pod red. F. Kiryka, Warszawa 1993.

⁴² F. K i r y k, *Związki Zbigniewa Oleśnickiego z Sandomierzem i ziemią sandomierską* [w:] *Zbigniew Oleśnicki, książę Kościoła i mąż stanu. Materiały z konferencji, Sandomierz, 20–21 maja 2005*, pod red. F. Kiryka i Z. Nogi, Kraków, s. 271–280; tenże, *Sandomierz czasów Mikołaja Trąby* [w:] *Mikołaj Trąba, mąż stanu i prymas Polski*, pod red. F. Kiryka, Kraków 2009, s. 11–24.

⁴³ *Pergaminy Archiwum Kapituły Katedralnej sandomierskiej. Katalog*, oprac. F. Kiryk, Sandomierz 2002; *Inwentarz rękopisów Kapituły Kolegiackiej i Katedralnej w Sandomierzu XIII–XX wieku*, oprac. F. Kiryk, Sandomierz 2010.

Dziękując Profesorowi za dotychczasowy wkład w rozwój „Małopolski”, za Jego działalność na wielu polach, serdecznie Mu gratulujemy Jubileuszu i życzymy wiele sił twórczych i realizacji kolejnych projektów z zakresu szeroko rozumianej regionalistyki!

* * *

Profesor Kiryk jest jednym z najwybitniejszych w Polsce i Małopolsce badaczy historii regionalnej i lokalnej. Nic zatem dziwnego, że promocja Jego ostatniej książki *Miasta małopolskie w średniowieczu i czasach nowożytnych* (Kraków 2013) odbyła się na zakończenie II Małopolskiego Sejmiku Towarzystw Lokalnych i Regionalnych, zorganizowanego w Krakowie 23 listopada 2013 roku przez Krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w setną rocznicę jego powstania, a także przez Instytut Historii Uniwersytetu Pedagogicznego oraz Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wygłoszone wówczas referaty: Ryszarda Szczygła, Jerzego Rajmana, Zdzisława Nogi, Mateusza Wyżgi i Konrada Meusa otwierają niniejszy tom. Tu dodać trzeba, że w trakcie sejmiku miały miejsce wystąpienia licznych regionalistów. Ksiądz Władysław Pilarczyk scharakteryzował działalność Małopolskiego Związku Regionalnych Towarzystw Kultury. Następnie przedstawiały swoją działalność towarzystwa z Radziszowa, Skawiny, Kalwarii Zebrzydowskiej, Zatoru, Wieliczki oraz Stowarzyszenie Korona Północnego Krakowa. Znaczenie towarzystw w życiu społecznym podkreślił Eugeniusz Skoczeń z Rady Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych. Te wystąpienia nie są jednak publikowane, aczkolwiek na naszych łamach można znaleźć informacje o działalności wspomnianych towarzystw.

Po wspomnianych tekstach będących pokłosiem II Sejmiku znajdzie Czytelnik jeszcze szereg interesujących artykułów, w tym jeden pióra Bogusława Krasnowolskiego o zespole dworskim w Porębie Żegoty i jego losach od powstania aż do współczesności. Warto także przeczytać tekst Przemysława Jędrzejowskiego poświęcony dziejom Krakowa, a w szczególności losom miast tworzących krakowską aglomerację w końcu XVIII wieku. Osobne miejsce zajmuje szkic Andrzeja Boguni-Paczyńskiego o dwóch braciach nazwiskiem Saloni i ich interesujących losach, w tym pionierskiej wówczas (przed I wojną światową) pasji latania jednego z nich, co zresztą przypłacił życiem podczas Wielkiej Wojny, której setną rocznicę wybuchu właśnie z refleksją obchodzimy. Drugi z braci został z czasem wybitnym działaczem państwowym, zmarł po II wojnie światowej na emigracji.

Warto również zapoznać się z trudnym tylko z pozoru artykułem językoznawcy z Islandii Alexandra Andrasona, który zajął się niektórymi aspektami języka wilamowickiego. Posługuje się nim jeszcze tylko garstka osób z tego miasteczka. W tomie znalazł się również artykuł Marcelego Olmy poświęcony poezji Wincentego Byrskiego z pobliskiej wsi Kozy. Pewnie

lżejszy w lekturze jest pięknie napisany tekst Agnieszki Staniszewskiej o charakterystycznych cechach „krakowskiego” języka polskiego. Nie ulega wątpliwości, że teksty z zakresu szeroko rozumianych dziejów literatury i języka są jednym z fundamentów naszego interdyscyplinarnego czasopisma. Dziedzictwo kulturowe Małopolski pozostaje bardzo zróżnicowane. Dobrym tego przykładem może być pracowicie przygotowane przez Marię Kurzeję-Świątek obszerne zestawienie nazwisk twórców ludowych i zespołów folklorystycznych z Małopolski, wyróżnionych istniejącą od 1974 roku Nagrodą im. Oskara Kolberga, którego rok na mocy uchwały Sejmu właśnie obchodzimy. Sam Oskar Kolberg w swoim pracowitym życiu przygotował aż 33 tomy monografii regionalnych i tematycznych, a około 200 opublikowanych przezeń artykułów to teksty z zakresu etnografii, folklorystyki, językoznawstwa i muzykologii.

Interesujące jak zawsze są refleksje Ryszarda Kantora, wyrażone w tekście poświęconym edukacji regionalnej oraz w recenzjach.

Mam nadzieję, że i w innych działach rocznika znajdzie Czytelnik szereg interesujących tekstów, które z pewnością zawierają zróżnicowane wątki tematyczne. Przypomnieć wreszcie winienem, że „Małopolska” stanowi forum dla naukowców i pasjonatów, którym przyświeca wspólna idea zachowania i popularyzacji dziedzictwa kulturowego naszego regionu. Zachęcam jak zwykle Czytelników i do lektury i do współpracy z naszym rocznikiem.

Zdzisław Noga

problemy
sprawy
ludzie

